

Om Maria Montessori

Personalia:

Hun var Italiens først kvindelige læge. Hun fik sin første ansættelse som læge på børneafdelingen ved den psykiatriske universitetsklinik i Rom, og der kom hun for første gang i kontakt med udviklingshæmmede børn. Hun observerede, at disse børn var helt uden stimulering og opdagede, at børnene kunne lære meget, hvis de fik tilrettelagt undervisning.

Maria Montessori var en kvinde, som i sin tænkning var forud for sin tid. Hun gik stærkt ind for at oprette en pædagogisk videnskab, noget som skulle lede hende til at opdage barnets iboende muligheder og specifikke behov. Hun så, at der lå store ressourcer skjult i det spirende menneskesind. Hvis der fra starten blev taget hånd om barnet på en rigtig måde, i forhold til at tilpasse barnets

udviklingsniveau og behov, ville skjulte muligheder opdyrkes og lede til en mere alsidig personlighedsudvikling.

Den pædagogiske filosofi

Senere hjerneforskning bekræfter i stadig højere grad de fænomener Maria Montessori observerede, og som hun lagde til grund for sin pædagogik.

Frihed og orden, det tilrettelagte læringsmiljø samt gensidig respekt og ansvar for omgivelserne er begreber, der, som en rød tråd, går gennem Montessoripædagogikkens filosofi.

Førskolebarnets absorberende sind, de sensitive perioder, behovet for frihed og selvstændighed og behovet for mestringsfølelse er fundamentet i den pædagogiske filosofi, som en Montessoriskole og -børnhave er baseret på.

Det absorberende sind

Et lille barn tilegner sig viden på en enestående måde. Tænk bare på alt det barnet skal lære i løbet af sine første leveår. Som voksen ville vi behøve langt mere tid til at tilegne os lige så meget viden, som vi gjorde som små børn. I løbet af førskolealderen arbejder vores hjerne som en "svamp, som suger viden til sig" – vi absorberer. I denne periode er det nærmest ubegrænset, hvad et barn kan tilegne sig.

Sensitive perioder

Maria Montessori vidste, hvad alle forældre ved: børn er nysgerrige, fulde af opdagelsestrang og ivrige efter at forsøge at lære nye ting. Desuden bemærkede hun, som alle verdens forældre, at dét, som børn interesserer sig for, varierer med alder og modenhed.

Hun observerede også, at forandring i interesser følger et givent mønster, som er det samme for alle normale børn fra den allertidligste vilje til at spise selv, lære at gå, snakke og så videre til interessen for læsning, matematik, verden og verdensrummet. Hun kaldte disse perioder for sensitive perioder og pointerede betydningen af at være opmærksom på disse perioder.

Under sådanne sensitive perioder hviler der en pligt på de voksne i forhold til at iagttage barnet og give den rigtige stimulans på det rigtige tidspunkt. Det er vigtigt, at den voksne forstår barnets egentlige behov og forsøger at dække det. Montessori siger, at de personer, som naturligt er bedst egnede til denne opgave, er forældrene, særligt moren så længe barnet ikke selv kan udtrykke sig verbalt.

Mestringsfølelse – selvudvikling

Der er store forskelle på børn, når det gælder den fysiske, intellektuelle og sociale udvikling, også indenfor samme aldersgruppe.

Derfor har både de yngste og de ældste klasser på samme måde som børnehaven blandede aldersgrupper. Så er det nemmere for alle at finde nogle på samme modningstrin som én selv. De yngste kan få vejledning af de ældste, og alle får mulighed for at vejlede nogle og dermed være en ressource i sin arbejdsgruppe.

I Montessoriskolen spiller elevernes aktivitet en stor rolle af følgende grunde:

- for at skolearbejdet bliver meningsfyldt og interessant
- for at skolearbejdet bliver engagerende og stimulerende
- for at skolearbejdet kan individualiseres
- for at skolearbejdet skal fokusere på undersøgelse og problemløsning
- for at skolearbejdet skal udvikle elevernes evne til at tage ansvar, samarbejde, tænke kritisk og blive kreativ

Maria Montessori levede ikke længe nok til at udvikle sin metode helt frem til ungdomsårene. Men filosofien er almengyldig og begreberne frihed, individualisering, selvstændighed og samarbejde kender ingen alder.

Frihed, selvstændighed og orden

For at ramme de sensitive perioder må barnet have frihed i skolesituationen; barnet kender jo bedst selv sine behov og interesser. Frihed til at vælge arbejdsopgaver, samarbejdspartnere og mulighed for at arbejde uforstyrret i sit eget tempo med gennemtænkt og tilpasset arbejds materiale er nogle af de vigtigste forudsætninger i Montessoripædagogikkens metode.

Frihed indebærer ikke i første omgang frihed *fra* noget men frihed *til* noget, nemlig arbejde, udvikling og vækst. Eleven får frihed til at handle indenfor klare grænser i et nøje tilrettelagt miljø. Faste grænser må opstilles mod destruktive og asociale handlinger. Ingens frihed må gå ud over andres.

”Vi har en vane med at kontrollere børn, og det kan være direkte farligt, fordi det kan føre til, at deres spontane aktivitet ødelægges. Vores pligt overfor barnet er at hjælpe det med at klare de handlinger, som naturen har ment, det skal klare.”

Frihed er ifølge Montessori nødvendig af følgende årsager:

- det er kun i en atmosfære af frihed, at eleverne viser sig sådan som, de er, og hvor læreren kan skaffe sig viden om dem for dermed at kunne give den rette hjælp og stimulans
- det er kun gennem frihed til at vælge arbejdsopgaver, at elevernes behov og interesser tilfredsstilles
- det er kun i frihed, at eleverne udvikler sine sociale relationer og lærer at samarbejde, snakke med og hjælpe hinanden.
- det er kun i frihed, at eleverne opdager sine muligheder og svagheder og lærer sig selv at kende
- det er kun i frihed, at eleverne lærer sig at udvikle selvdisciplin og koncentration.

I Montessoriskolen gives eleverne stor frihed. De kan vælge opgave, emne, arbejdsplads og lærer. Børnene *behøver* ikke bare, men *bør* snakke sammen. De har fuld frihed til at forlade arbejdspladsen og klasseværelset, når arbejdsopgaverne kræver det.

Eleverne går i gang med arbejdet selv eller sammen med andre, formulerer problemerne og planlægger præsentationen. Her er læreren vejleder. På denne måde bliver eleverne ikke bare passive modtagere af lærerens viden, men tager selv ansvar for sit arbejde og deltager aktivt i planlægningen. Elevernes frihed strækker sig til, at de må vælge, *hvad* de vil arbejde med, ikke *om* de vil arbejde. Samtidig er det vigtigt, at læreren griber ind mod alt, som modvirker et godt arbejdsmiljø. Unødvendig snak og anden uro undgås. Forstyrrende opførsel er mangel på respekt for de andre, som har deres arbejdsplads i samme rum.

Det som kendetegner en Montessoriklasse – enten børnene er i børnehavealderen, de yngste klasser eller de ældste klasser – er et myldrende liv og samtidig stor ro. Det myldrende liv skyldes, at børnene arbejder individuelt eller i grupper. Det er kun lidt lærerstyret undervisning. Børnene arbejder med det, de selv ønsker, hvad enten de er tre eller 13 år gamle. Nogle ligger på gulvet med store matematikprojekter, og andre sidder ved PC'en og studerer geografi. Andre igen sidder i en lille gruppe rundt om et bord og diskuterer et tema og så videre. Samtidig er der roligt i klasseværelset. Når Montessoripædagogikken er etableret, er ingen højrøstede, og børnene snakker med lav stemme. Respekten for medelevers arbejde er fundamental. Fordi eleverne må arbejde med det, de vil, har de glæden ved at kunne koncentrere sig. Der er ikke en skoleklokke, som forstyrrer, fordi "timen er slut". Eleverne må arbejde uforstyrret i lange perioder, gerne tre timer. Dette giver eleverne anledning til den ro og arbejdsdisciplin, som gør at læringen bliver tilpasset det enkelte barn.

Denne frihed forudsætter, at eleverne har opbygget en god arbejdsdisciplin og en evne til at tage ansvar for egen læring. Vi erfarer som regel, at elever, som kommer fra almindelige skoler, behøver lang tid – ofte op til et helt år – til at opbygge en sådan arbejdsdisciplin. Derfor er det vigtigt, at en Montessoriskole er bygget op fra børnehavetrinnet.

Det tilrettelagte miljø

Et fundamentalt princip i Montessoripædagogikken er det tilrettelagte læringsmiljø. Dette begreb omfatter ikke bare omgivelserne, som eleverne arbejder i, men også det undervisningsmateriale de bruger, læreren og andre voksenpersoner i miljøet samt medeleverne. En fuldstændig forståelse for betydningen af det tilrettelagte miljø er vigtig for udviklingen af en god Montessoribørnehave og -skole.

Omgivelserne

Omgivelserne skal give eleverne stimulans og tryghed. Stimulans får eleverne af interessante arbejdsopgaver, engagerede lærere og et tiltalende miljø.

Omgivelserne omfatter ikke kun lærere, kammerater og undervisningsmateriale men hele skolebygningen og alt, hvad der er i miljøet rundt om. Det er disse forhold, som skaber en positiv eller negativ atmosfære, og det er denne atmosfære, som udvikler eleverne i positiv eller negativ retning.

Klasseværelset er indrettet efter fag, sådan at eleverne ved nøjagtig, hvor de finder materialer og litteratur. Der ligger nøje vurderinger bag valg af placeringer, møblering, farver og eventuelle billeder på væggene. Alt i klasseværelset skal bidrage til at inspirere eleverne til ro og arbejdsglæde. Eleverne har ansvar for til enhver tid at holde orden i klasseværelset.

For at eleverne skal mærke tryghed, er det vigtigt, at de kan stole på omgivelserne. De må for eksempel ikke føle usikkerhed overfor kammerater og lærere. De må vide, hvor bøger, materiale og midler til informationssøgning findes og også vide, hvornår disse er tilgængelige, sådan at de kan planlægge og fuldføre arbejdsopgaver, de er begyndt på. Derfor er det meget vigtigt, at eleverne tager ansvar for eget skolemiljø. For eksempel ved at lægge det på plads, som de har brugt, sådan at alle kan have nytte af det. Børnene hjælper hinanden med at følge de gældende regler og rutiner. Grundtanken i Montessoripædagogikken er, at ethvert barn skal udvikle sig i sit eget tempo. Ethvert barn er unikt med behov for et trygt, omsorgsfuldt og stimulerende miljø, hvor de kan vokse og modnes emotionelt, intellektuelt, fysisk og socialt.

Montessoripædagogikken har mange karakteristiske træk. Her fremhæves to:

- systematisk brug af aldersblandede grupper
- undervisningsmateriale

Aldersblandede grupper

Montessori deler eleverne i aldersblandede grupper ud fra en grundlæggende forståelse af, hvordan læring foregår, og hvordan mennesket udvikler sig fra barn til voksen.

For at forstå baggrunden for det, må man tage udgangspunkt i Montessoris syn på barnets udvikling og de konsekvenser, det har for pædagogikken.

Centralt i hendes udviklingsteori er de sensitive perioder. Hun mente, at børn er nysgerrige af natur. Interessen varierer med alder og modning, og hun fandt ud af, at ændringerne i interesser følger et fælles mønster. Børn i forskellige udviklingsfaser er specielt modtagelige for særlig viden. Disse faser kaldte hun for sensitive perioder. Når indlæring bliver tilpasset disse sensitive perioder, vil barnet yde maksimalt, og indlæringen går meget lettere. Det interessante for os er, at de sensitive perioder er udgangspunkt for organisering af børn i grupper, og at disse grupper i høj grad falder sammen med den måde man opdeler skoler på. Alle Montessoriskoler opererer med aldersblandede grupper, og almindeligvis er der i en klasse en spredning i alder på tre år.

Sensitive perioder

0-6 år – søger fysisk uafhængighed: ”hjælp mig med at gøre det selv”

6-12 år – skole: ”hjælp mig med at tænke selv”

12-18 år – ungdommen: skal ikke kun studere, men også få erfaring med praktisk arbejde

Det centrale med de sensitive perioder er, at børnene er specielt modtagelige for bestemt viden. Når indlæring bliver tilpasset disse perioder, vil barnet yde maksimalt, og indlæringen går meget lettere.

Tilpasset undervisning

Alle Montessoriskoler har aldersblandede grupper med 3 alderstrin (3-5, 6-9, 10-12 år) med udgangspunkt i de sensitive perioder.

Aldersblanding fordi:

- eleverne er forskellige og skal have lov at udvikle sig i deres eget tempo. Mulighed for at tilpasse oplæring uden at nogen bliver stigmatiserede.
- de ældre kan hjælpe de yngre.
- den mentale alder stemmer ikke altid overens med den fysiske.

Undervisningsmaterialer

For at møde børnenes behov er der udviklet undervisningsmateriale for forskellige interesseområder og modningsstadier. Undervisningsmaterialet er nøje udvalgt i både form og farve. Det skal være solidt og velgjort, og det skal udvikle begrebsopfattelser hos barnet. Undervisningen vil altid gå fra det konkrete til det abstrakte og fra det globale til det specifikke. Matematikmaterialet viser for eksempel hvorfor og hvordan, man måler og regner på en bestemt måde. Når et barn har forstået opbygningen af matematikken, vil det forlade de konkrete hjælpemidler og løse abstrakte problemer uden hjælpemidler.

Materialet er selvkontrollerende, sådan at barnet ved, hvornår en opgave er udført korrekt. Desuden er det udformet sådan, at det indirekte forbereder barnet til videre læring. Dette kommer til udtryk ved, at meget af materialet er udformet på en sådan måde, at det træner finmotorikken, noget som kommer til sin ret ved senere læring.

Montessori-læreren demonstrerer først, hvordan materialet skal bruges, så eleven får en meningsfuld prøve. Alt materialet har faste pladser. Barnet skal vide, hvordan det kan finde det, som det vil arbejde med. Når barnet er færdigt med sit arbejde, sluttet af med at sætte materialet på plads. Sådan bliver barnet trænet i struktur og orden. Det skaber tryghed og eliminerer frustration i arbejdet.